

ดัชนีความสุขในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*

Happiness Index in The Basic Education School

สุวารีศิริ ภู่เปี่ยมสินธุ¹
Suwareesiri Poopiumsinth
นพดล เจนอักษร²
Nopadol Chenaksara

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบ แนวปฏิบัติและยืนยันแนวปฏิบัติให้เกิดผลตามดัชนีความสุขในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มตัวอย่าง คือ โรงเรียนระดับประถมศึกษาเป็นหน่วยวิเคราะห์ จำนวน 114 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้บริหาร ครูและกรรมการสถานศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา รวมทั้งสิ้น 342 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างและแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบความสุขในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณผู้วิจัยใช้สถิติ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่ามัธยมเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา และนำองค์ประกอบดัชนีความสุขในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ได้จากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจมาจัดสันทนากร่วม เพื่อทราบแนวปฏิบัติให้เกิดผลตามดัชนีความสุขในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 8 คน รวมทั้งนักวิจัย 8 คน ผลการวิจัยพบว่า ดัชนีความสุขในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 10 องค์ประกอบ คือ 1) จิตใจและร่างกาย 2) ขวัญกำลังใจ 3) เงินเดือนและค่าตอบแทน 4) ความภาคภูมิใจในอาชีพครู 5) ความร่วมมือของผู้ปกครองและชุมชน 6) สวัสดิการของโรงเรียน 7) การคิดเชิงบวก 8) นโยบายการบริหารงาน 9) คุณภาพชีวิตและครอบครัว และ 10) ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน สำหรับแนวปฏิบัติให้เกิดผลตามดัชนีความสุขในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานทั้ง 10 องค์ประกอบ มี 42 แนวปฏิบัติ และผลการยืนยันแนวปฏิบัติให้เกิดผลตามดัชนีความสุขในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความถูกต้อง ครอบคลุม เหมาะสม เป็นไปได้ และเป็นประโยชน์

คำสำคัญ: ดัชนี ความสุข สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาวิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
This article is a part of PhD research, Department of Educational Administration, Faculty of Education, Silpakorn University.

¹ นักศึกษาปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Doctoral students, Department of Educational Administration, Faculty of Education, Silpakorn University,

E-mail: poopiam_su@hotmail.com

² คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, Faculty of Education, Silpakorn University, E-mail: nchenaksara@gmail.com

Abstract

The purposes of this research were to find the components, the practice, and the confirmation of the practice of happiness index in the basic education school. The samples were 114 primary schools. The respondents were directors, teachers, and school boards with the total of 342 respondents. The data were collected by using the semi-structured interview and questionnaire, and analyzed using percentage, arithmetic mean, standard deviation, exploratory factor analysis, and content analysis. Ten components of happiness index in the basic education school were found from the exploratory factor analysis. A focus group discussion with 8 experts were used to find the practice of happiness index in the basic education school, which was later confirmed by 5 experts. According to the findings, there are 10 components of happiness index in the basic education school namely: 1) mental and physical 2) morale 3) salaries and compensations 4) pride in the teaching profession 5) cooperation of parents and community 6) school benefits 7) positive thinking 8) management policies 9) quality of life and family, and 10) safety of life and property. Moreover, the practice of happiness index in the basic education school had 42 alternatives, and the experts confirmed that the practice of happiness index in the basic education school were of accuracy, propriety, feasibility, and utility standards.

Keywords: Index, Happiness, The Basic Education School

บทนำ

การพัฒนาทั่วโลกในปัจจุบัน ประสบปัญหาและต้องการความเอาใจใส่เยี่ยวยาหลายด้าน ทั้งด้านสิ่งแวดล้อม สันติภาพ ความยุติธรรมและสภาพทางจิตใจ ดังนั้น เป้าหมายการพัฒนาจึงไม่ควรมุ่งไปที่ความมั่นคงทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว ทั้งนี้ ปัญหาสังคมต่างๆ ที่เพิ่มขึ้น เช่น รายได้ที่ไม่เท่าเทียมกัน การเน้นความรุนแรง ความเครียดและความทุกข์รูปแบบต่างๆ ทำให้ต้องหาแนวทางในการพัฒนาให้เหมาะสมยิ่งขึ้น (เสาวลักษณ์ กิตติประภัสร์, 2552) ในกรณี การพัฒนาสุขภาพทั่วโลก จำเป็นต้องดำเนินอย่างเป็นองค์รวม และมีความสมดุล จึงจะสามารถสร้างสังคมในอนาคตที่มีความสุขและสันติภาพได้ นี่คือสาเหตุที่ทำให้นักวิชาการ และนักเศรษฐศาสตร์จำนวนมากต้องตั้งคำถามเกี่ยวกับตัวชี้วัดการพัฒนา และแนวคิด ความสุขมวลรวมประชาชาติกันอย่างจริงจัง โดยมีสาระสำคัญอยู่ที่ความท้าทายของความสุขมวลรวมประชาชาติ (Gross National Happiness, GNH) หรือความสุขมวลรวมภายในประเทศ (Gross Domestic Happiness, GDH) ที่มีต่อแนวคิดผลผลิตมวลรวมประชาชาติ (Gross Domestic Product, GDP) ตามแนวปฏิบัติผ่านมา ทั้งนี้ แนวคิด

ความสุขมวลรวมประชาชาติมุ่งเน้นความสุขของประชาชน เป็นการพิจารณาอย่างเป็นองค์รวม

ปัญหาการไม่มีความสุขในการทำงานของครู เกิดจากปัจจัยที่หลากหลาย ดังแนวคิดของ ใจนรินทร์ โภมทรัพย์ (2551) ที่กล่าวว่า ครูเป็นอาชีพหนึ่งที่เสี่ยงต่อการมีความเครียดในการทำงาน เนื่องจากครูมีภาระงานมากและต้องรับผิดชอบด้านการเรียน ซึ่งต้องประสานงานกับผู้ปกครอง ของนักเรียนตลอดเวลา นอกจากนี้ ครุยังต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงานของตนเองให้เข้ากับการเปลี่ยนหลักสูตรใหม่ เพื่อให้ผ่านการตรวจมาตรฐานสถานศึกษาจากหน่วยงานภายนอก ในกรณีสถาบันวิจัยแห่งชาติดำเนินการประชุมระดมความคิดด้านการปฏิรูปการศึกษา และได้ผลสรุปว่า ประเดิมเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตครูมีการดำเนินการวิจัยและการแก้ปัญหา โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านสุขภาวะทางอาชีพครู (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2552) โดยหากครูทำงานอย่างไม่มีความสุขแล้ว ย่อมมีผลโดยตรงต่อการสอนนักเรียนและระบบการดำเนินงานของโรงเรียน และยังส่งผลให้เกิดภาวะการขาดแคลนครุยังเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้การพัฒนาประเทศชาติไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ดังนั้น การศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับความสุข

ในการทำงานของครู จึงมีความจำเป็นอย่างมากเพื่อจะได้มีการจัดการบริหารปัจจัยต่างๆ ให้ครูมีความสุข สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและสร้างเยาวชนที่ดีให้พัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

ปัญหาที่นำเสนอข้างต้นทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาด้ังนี้ ความสุขในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้โรงเรียนหน่วยงาน และองค์กรทางการศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในประเทศไทยนำไปใช้เป็นแนวทางพัฒนาบุคลากรให้มีความสุขในการทำงานให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพดีมากยิ่งขึ้น อันจะส่งผลต่อการปลูกฝังความรักและความสุขให้กับนักเรียนที่เป็นเยาวชนของชาติให้เติบโตเป็นพลเมืองที่ดี ดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพและมีความสุขเป็นอนาคตที่ดีของชาติ บรรลุตามเป้าหมายของการจัดการศึกษาของชาติและประเทศไทย และส่งผลถึงการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของชาติที่ยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

- เพื่อศึกษาองค์ประกอบความสุขในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
- เพื่อศึกษาแนวปฏิบัติดัชนีความสุขในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
- เพื่อยืนยันแนวปฏิบัติให้เกิดผลตามดัชนีความสุขในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

สมมุติฐานของการวิจัย

- องค์ประกอบดัชนีความสุขในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นพหุองค์ประกอบ
- แนวปฏิบัติให้เกิดผลตามดัชนีความสุขในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นพหุวิธี
- แนวปฏิบัติให้เกิดผลตามดัชนีความสุขในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความถูกต้องครอบคลุม เหมาะสม เป็นไปได้ และเป็นประโยชน์

นิยามศัพท์เฉพาะ

สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง โรงเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

ดัชนีความสุข หมายถึง สารสนเทศเชิงปริมาณหรือเชิงคุณภาพ ซึ่งอาจจะเป็นตัวเลข ข้อความ องค์ประกอบ หรือ

ตัวแปร ที่บ่งชี้ถึงการปฏิบัติงานของความพอใจจนถึงความเพลิดเพลินหรือเต็มไปด้วยความสนุกและสิ่งที่ทำให้เกิดความสุข

แนวปฏิบัติให้เกิดผลตามดัชนีความสุขในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง แนวปฏิบัติให้เกิดผลตามดัชนีความสุข ตามองค์ประกอบความสุขของบุคลากรในโรงเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

ขอบเขตการวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง: งานวิจัยนี้ศึกษาองค์ประกอบความสุข และแนวปฏิบัติให้เกิดผลตามดัชนีความสุขในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยใช้โรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ เป็นหน่วยวิเคราะห์ (Unit of Analysis)

ตัวแปรที่ศึกษา: ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย ตัวแปรพื้นฐานและตัวแปรที่ศึกษาซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. ตัวแปรพื้นฐาน คือ ตัวแปรที่เกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งหน้าที่ในปัจจุบัน และประสบการณ์การทำงานในตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน

2. ตัวแปรที่ศึกษา คือ ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบความสุขในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งได้มาจากการศึกษาวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบความสุขในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิด้านองค์ประกอบความสุขในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเรื่องความสุข

Diener (2000) มีแนวคิดด้านความสุข (Happiness or Subjective Well-being) ซึ่งอธิบายด้วยปัจจัย หรือองค์ประกอบของความสุขว่า ความสุขเป็นสิ่งสำคัญหรือเป็นรากรฐานของการดำรงชีวิต เป็นอารมณ์ความรู้สึกที่ดีที่ใช้ประเมินความเป็นอยู่หรือเป้าหมายหลักของชีวิต คนที่มีความสุขเกิดขึ้นได้จากปัจจัยหลายอย่างที่แตกต่างกัน เช่น อายุ สถานภาพสมรส รายได้สภาพแวดล้อม และองค์ประกอบที่ส่งผลต่อการตอบสนองของบุคคลที่นำมาซึ่งความสุขในการ

ทำงาน ได้แก่ 1) ความพึงพอใจในชีวิต (Life Satisfaction) 2) ความพึงพอใจในงาน (Work Satisfaction) 3) ผลกระทบทางบวก (Positive Effect) และ 4) ผลกระทบทางลบ (Negative Effect)

สำหรับแนวคิดความสุขในการทำงานของวาร์ร (Warr, 2007) มองว่าความสุขในการทำงานประกอบไปด้วย 1) ความรื่นรมย์ในงาน 2) ความรู้สึกกระตือรือร้น และ 3) ความพึงพอใจในงาน โดยความรู้สึกทั้ง 3 มีความสัมพันธ์กัน เนื่องจากเป็นความรู้สึกที่มีฐานมาจากความรู้สึกพอใจ และ เป็นผลเกี่ยวเนื่องกับความรู้สึกและอารมณ์ซึ่งมาจากสาเหตุที่ต่างกันของลักษณะสิ่งแวดล้อมในการทำงาน

2. องค์ประกอบของความสุข

Manion (2003) อธิบายความสุข (Joy at Work) ด้วย องค์ประกอบของความสุข 4 องค์ประกอบ คือ 1) การติดต่อสัมพันธ์ (Connections) เป็นพื้นฐานที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์ของบุคลากรในสถานที่ทำงาน โดยที่บุคลากรร่วมกันทำงาน เกิดสัมภានการทำงานและเกิดสัมพันธภาพที่ดีกับบุคลากรที่ตนปฏิบัติงาน โดยให้ความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีการสนทนากับคุณอย่างเป็นมิตร ให้การช่วยเหลือ และได้รับการช่วยเหลือจากผู้ร่วมงาน และเกิดมิตรภาพระหว่างการปฏิบัติงานกับบุคลากรต่างๆ 2) ความรักในงาน (Love of the Work) เป็นการรับรู้ถึงความรู้สึกรักและผูกพันอย่างหนึ่งแన่นกับงาน รับรู้ว่าตนมีภาระในการปฏิบัติงานให้สำเร็จ มีความยินดีในสิ่งที่เป็นองค์ประกอบของงาน กระตือรือร้นในการทำงาน เกิดความรู้สึกในทางบวกที่ได้ทำงาน และสนุกสนานรู้สึกภูมิใจที่ได้งาน 3) ความสำเร็จในงาน (Work Achievement) เป็นการรับรู้ว่าได้ทำงานบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดได้โดยได้รับความสำเร็จในการทำงาน ได้รับมอบหมายให้ทำงานที่ท้าทายให้สำเร็จ เกิดความรู้สึกว่ามีคุณค่าในชีวิต และ 4) การเป็นที่ยอมรับ (Recognition) คือ การรู้ว่าตนเองได้รับความเชื่อถือจากผู้ร่วมงาน ได้รับการยอมรับจากผู้ร่วมงานและผู้บังคับบัญชา ตลอดจนได้รับความคาดหวังที่ดีและความไว้วางใจในการทำงาน

Kjeruf (2007b) กล่าวว่าการมีความสุขในการทำงาน ก่อให้เกิดผลดีซึ่งทำให้ผลิตภาพในงานดีขึ้นด้วยเหตุผลดังนี้ 1) คนที่มีความสุขทำงานกับคนอื่นได้ดี 2) ถ้าผลิตภาพขึ้นอยู่กับความสามารถในการสร้างสรรค์ความคิดใหม่ การที่บุคคลมีอารมณ์ดีในตอนเช้าจะทำให้มีความคิดสร้างสรรค์ใน

วันนั้น และเช่นเดียวกับวันต่อๆ ไป และเมื่อบุคคลรู้สึกดี จะทำให้ยืดหยุ่นในการทำงาน ทำงานได้อย่างราบรื่น มีความคิดที่ไม่เหมือนใคร ซึ่งจะเป็นตัวบ่งเพาะให้วันต่อไปดี ด้วย 3) คนที่มีความสุขจะจัดการกับปัญหาแทนการบ่นถึงปัญหาโดยไม่ทางแก้ไข เมื่อคนไม่ชอบงาน ปัญหาเล็กๆ ก็จะกล้ายเป็นปัญหาใหญ่ โดยหากที่จะแก้ปัญหาโดยปราศจากความเจ็บปวดทางใจ แต่เมื่อคนมีความสุขในการทำงาน ก็จะมุ่งแก้ปัญหาเป็นหลัก 4) คนที่มีความสุขในการทำงานมีพลังงานมากกว่าและทำงานอย่างมีประสิทธิภาพในทุกสิ่งที่ทำ 5) คนที่มีความสุขในการทำงานจะเป็นคนมองโลกในแง่ดี คิดในทางบวก ซึ่งการมองโลกในแง่ดีทำให้ประสบความสำเร็จและสร้างผลงาน โดยมีความเชื่อว่าทำได้ หรือจะผลักดันให้เป็นจริงตามนั้น 6) คนที่มีความสุขในการทำงานจะมีแรงจูงใจสูง ซึ่งจะทำให้ผลิตภาพสูงตาม โดยความยั่งยืนในการสร้างแรงจูงใจในการทำงาน คือ การมีความสุขและชอบในสิ่งที่ทำ 7) คนที่มีความสุขในการทำงาน มากไม่ขาดงาน เนื่องจากการทำงานทำให้บุคคลมีความสุข สำหรับคนไม่ชอบงานที่ทำจะมีปัญหาสุขภาพ เพราะความเครียดและความเบื่อหน่ายอาจทำให้เกิดแพลในกระเพาะอาหาร มะเร็งหรือเบาหวาน จากผลกระทบของความเครียดในงานต่อสุขภาพ 8) คนที่มีความสุขในการทำงานมีการเรียนรู้ไวและพร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ 9) คนที่มีความสุขมักมีความวิตกกังวลน้อยในการทำงานผิดพลาด และทำงานผิดพลาดน้อย เนื่องจากการมีความรับผิดชอบยอมรับเมื่อเกิดความผิดพลาด เรียนรู้จากความผิดพลาดนั้น และพร้อมที่แก้ไขสิ่งที่ผิดพลาด และ 10) คนที่มีความสุขมีการตัดสินใจที่ดี ทั้งนี้ คนที่ไม่มีความสุขในการทำงานมีมุ่งมองแคบ ไม่มองภาพกว้างใช้สัญชาตญาณความอยู่รอดตัดสินใจโดยมองระยะสั้นในการตัดสินใจ โดยจะคำนึงเพียงสถานการณ์เฉพาะหน้าที่ตัดสินใจเท่านั้น ต่างจากคนที่มีความสุข ซึ่งจะมีการตัดสินใจที่ดีกว่าและให้ความสำคัญกับงานมากกว่า

3. แนวปฏิบัติให้เกิดความสุข

ประเวศ วงศ์ (2553) ได้เสนอวิธีการที่จะสร้างความสุขโดยการทำความเข้าใจ 8 เรื่องซึ่งต่างมีความสัมพันธ์ คือ 1) การเข้าถึงธรรมชาติ 2) การออกกำลังกาย เพราะสารเอ็นдорฟิน (Endorphin) จากการออกกำลังกายทำให้มีความสุข 3) การทำงาน โดยผู้ที่มีศีลปะในการทำงานจะมีความสุขกับการทำงาน 4) การเรียนรู้ ถ้าบรรยายการ

เรียนรู้มีความสุขก็เกิดความสุขจากการเรียนรู้ 5) มีความเมตตา หรือความเอื้ออาทรต่อผู้อื่น มีจิตใจปรารถนาที่อยากร่วมเหลือ อยากทำประโยชน์ให้กับคนอื่น ซึ่งจะทำให้รู้สึกพอใจ สบายใจ เบาใจ และเป็นสุข 6) ความเป็นชุมชน มีการพูดคุยสื่อสารสนทนากัน และเปลี่ยนความคิดและความรู้สึกกัน และจะเกิดความเอื้ออาทรต่อกัน ความผูกพันและเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน 7) ความงามหรือความสุนทรีย์ เพราะจิตใจที่มีความงามและรับรู้สิ่งต่างๆ ในทางสุนทรีย์จะเป็นจิตที่มีแต่ความสุข และ 8) การเจริญสติ หรือการทำสมาธิเป็นสุขสงบ โดยบุคคลที่เจริญสติหรือเจริญสมาธิอย่างสม่ำเสมอจะมีสีหน้าท่าทางอิมบุญ ใครเข้าใกล้ก็จะรู้สึกสบายใจและมีความสุข

ชาญวิทย์ วสันต์ธนารัตน์ (2551) ได้นำเสนอแนวทางการสร้างองค์การแห่งความสุข (Happy Workplace) โดยประกอบด้วยความสุข 8 ประการ และก่อให้เกิดสุขภาวะที่มี 4 มิติ คือ กาย ใจ สังคม และจิตวิญญาณ ซึ่งมีอยู่ 3 ส่วนใหญ่ๆ คือ ความสุขของคน ความสุขของครอบครัว และความสุขของสังคม ทั้งนี้ การสร้างความสุขในที่ทำงาน จะทำให้บุคลากรมีความสุขตั้งแต่ร่างกายไปจนถึงจิตใจ ที่ดี และมีแรงจูงใจในการทำงานมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ องค์การก็จะได้รับประโยชน์จากการบุคลากรที่กระตือรือร้น เปี่ยมไปด้วยพลังแห่งความคิด และการเพิ่มผลการปฏิบัติงาน โดยแบ่งออกเป็น 1) ความสุขทางกาย (Happy Body) 2) น้ำใจงาม (Happy Heart) 3) ผ่อนคลาย (Happy Relax) 4) พัฒนาสมอง (Happy Brain) 5) ศาสนาและศีลธรรม (Happy Soul) 6) ปลดหนี้ (Happy Money) 7) สร้างความสุขจากการมีครอบครัวที่ดี (Happy Family) และ 8) ความสุขที่เกิดจากสังคม (Happy Society)

อภิชัย มงคล และคณะ (2544) ศึกษาเปรียบเทียบ
ความหมายของคำว่า สุขภาพจิต ซึ่งหมายถึง สภาพชีวิตที่
เป็นสุข อันเป็นผลจากมีความสามารถจัดการปัญหาในการ
ดำเนินชีวิต มีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองเพื่อคุณภาพชีวิตที่
ดี โดยครอบคลุมถึงความต้องการภายในจิตใจภายใต้สภาพ
สังคมและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป และสุขภาพจิตมี
4 องค์ประกอบ คือ 1) สภาพจิตใจ (Mental State) หมายถึง
สภาพจิตใจที่เป็นสุขหรือทุกข์ การรับรู้สภาวะสุขภาพของ
ตนเองหรือความเจ็บป่วยทางด้านร่างกายที่ส่งผลกระทบต่อ
ทางด้านจิตใจและความเจ็บป่วยทางจิต 2) สมรรถภาพของ

จิตใจ (Mental Capacity) หมายถึง ความสามารถของจิตใจในการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น และการจัดการกับปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อการดำเนินชีวิตอย่างเป็นปกติสุข 3) คุณภาพของจิตใจ (Mental Quality) หมายถึง คุณลักษณะที่ดีงามของจิตใจ ในการดำเนินชีวิตอย่างเกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม และ 4) ปัจจัยสนับสนุน (Supporting Factors) หมายถึง ปัจจัยที่สนับสนุนให้บุคคลมีสุขภาพจิตที่ดี เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคนในครอบครัว ชุมชน ความปลอดภัยทางร่างกาย และความมั่นคงในชีวิต การเข้าถึงบริการสาธารณสุข ตลอดจนการอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีและมีอิสระพากผ่อนหย่อนใจ

พระธรรมปีภูก (ป.อ. ปยุตโต) (2543) ได้กล่าวถึง
ความสุขว่ามี 2 แบบ คือ เป็นความสุขจากภายนอก หมายถึง
มีความสงบในใจตนเองหรือมีความสุขจากการรู้เท่าทันเข้าใจ
ความจริงของสิ่งทั้งหลายเป็นความสุขทางปัญญา
เนื่องจากเห็นแจ้งความจริง เป็นความໂປ່ງໂລ່ງ ไม่มีความ
ติดขัดเป็นคั้นใจ ความสุขแบบที่สอง คือ ความสุขที่ได้จาก
ภายนอก นอกเหนือ ท่านพระธรรมปีภูกยังได้แบ่งพระโยชน์
สุขออกเป็น 3 ระดับดังนี้ พระโยชน์สุขระดับที่ 1 หมายถึง
ด้านรูปธรรมที่ตามองเห็นหรือเห็นได้กับตา คือ การมี
สุขภาพดี การมีทรัพย์สินเงินทอง การมีอาชีพการทำงานเป็น
หลักเป็นฐาน การมียศ ฐานะ ตำแหน่ง การเป็นที่ยอมรับใน
สังคม การมีมิตรสายบาริوارและมีชีวิตครอบครัวที่ดี
พระโยชน์สุขระดับที่ 2 หมายถึง ด้านนามธรรมที่ลึกซึ้ง เลย
จากตามองเห็น คือ เรื่องของคุณธรรมความดีงาม การมี
ความสุขที่เกิดจากความมั่นใจในคุณค่าของชีวิต การได้
บำเพ็ญพระโยชน์ช่วยเหลือเกื้อกูลแก่เพื่อนมนุษย์ ความมี
ศรัทธาในสิ่งที่ดีงามที่เป็นหลักของจิตใจ และการมีปัญญาที่
ทำให้รู้จักการปฏิบัติต่อสิ่งทั้งหลายได้ถูกต้องและแก้ไข
ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ทำให้ชีวิตเป็นอยู่ด้วยดี สำหรับพระโยชน์
สุขระดับที่ 3 หมายถึง ด้านนามธรรมขั้นโลกุตระที่อยู่เหนือ
กระแสความไฟลุวียนของโลกธรรม คือ ความเป็นผู้มีจิตใจ
เป็นอิสระด้วยความรู้เท่าทันต่อสิ่งทั้งหลาย รู้โลกและชีวิต
ตามความเป็นจริง จนกระทั่งว่าโลกธรรมเกิดขึ้นมา
กระทบกระทั่งก็ไม่หวั่นไหว วางใจและปฏิบัติได้ถูกต้องตาม
เหตุปัจจัย ปล่อยให้กฎธรรมชาติทั้งหลายอยู่ตามธรรมชาติ
โดยความทุกข์ต่างๆ ไม่มีผลบีบคั้นจิตใจ ซึ่งเป็นผู้มีสุขอยู่กับ
ตนและโลกเดลما

ระเบียบวิธีวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methodology) ขั้นตอนแรกเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และขั้นตอนสุดท้ายเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้โรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ เป็นหน่วยวิเคราะห์ที่การดำเนินการวิจัยและผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งเป็น 3 ตอน ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

ตอนที่ 1 องค์ประกอบดัชนีความสุขในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. การวิเคราะห์เอกสาร (Content Analysis)
2. การสังเคราะห์การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ (Interview)
3. ร่างแบบสอบถามองค์ประกอบดัชนีความสุขในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยการวิเคราะห์กำหนดกรอบเนื้อหา ระบุนิยามศัพท์ตัวแปร กำหนดรายละเอียดของตัวแปร เพื่อกำหนดประเด็นคำถามในการสร้างแบบสอบถาม
4. สร้างแบบสอบถามเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบการดัชนีความสุขในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน นำเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมาดำเนินการตรวจสอบคุณภาพ โดยหาความตรงด้านเนื้อหา (Content Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability) นำไปใช้ทดลองปรับปรุงคุณภาพ นำเครื่องมือที่สร้างไปพัฒนาแล้วเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

5. เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง แล้วนำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบความสมบูรณ์ถูกต้อง วิเคราะห์องค์ประกอบ (Exploratory Factor Analysis) เพื่อได้องค์ประกอบความสุขในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ตอนที่ 2 แนวปฏิบัติให้เกิดผลตามดัชนีความสุขในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. แปลงตัวแปรที่สังเกตได้ให้เป็นดัชนีความสุขในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. จัดทำสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ 8 คน เพื่อหาแนวปฏิบัติให้เกิดผลตามดัชนีความสุขในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ตอนที่ 3 ยืนยันแนวปฏิบัติให้เกิดผลตามดัชนีความสุขในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยสอบถามผู้เชี่ยวชาญ 5 คน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรใช้โรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ เป็นหน่วยวิเคราะห์ จำนวน 28,470 โรงเรียน ใช้ตารางประมาณการกลุ่มตัวอย่างของ ยามานะ (Yamane) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90 ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Random Sampling) ตามเขตตรวจราชการ ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 114 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูล 342 คน ผู้ให้ข้อมูลโดยในแต่ละโรงเรียนกำหนดให้ผู้ตอบแบบสอบถามโรงเรียนละ 3 คน คือ ผู้บริหารโรงเรียน 1 คน ข้าราชการครู 1 คน และกรรมการสถานศึกษา 1 คน นำมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อรวมเป็นตัวแทนโรงเรียน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็น (Opinionnaire) ส่วนแบบสอบถามด้วยตนเองและทางไปรษณีย์โดยขอความอนุเคราะห์ร่วมมือให้ผู้แทนของแต่ละโรงเรียน回答แบบสอบถามจากผู้ให้ข้อมูลและส่งกลับคืน ทั้งสิ้งทางไปรษณีย์และผู้วิจัยไปรับด้วยตนเอง จากกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 114 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูล 342 คน ได้รับแบบสอบถามคืน จำนวน 102 โรงเรียน รวม 306 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 89.47

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามความคิดเห็น ซึ่งได้มาจากการทบทวนวรรณกรรมเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน ใช้วิธีสัมภาษณ์แบบปฏิสัมพันธ์ (Interactive Interview) โดยผู้วิจัยคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งประกอบด้วย 1) บุคคลที่รับผิดชอบงานด้านความสุข/สุขภาพจิตของกระทรวงสาธารณสุข 3 คน 2) ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 3 คน และ 3) ผู้บริหารการศึกษา 3 คน ในประเด็นปัจจัยที่ส่งผลต่อดัชนีความสุขในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน องค์ประกอบความสุขในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน แนวคิดเรื่องความสุขในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และความคิดเห็นอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับดัชนีความสุขในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อใช้ในการค้นคว้าเกี่ยวกับตัวแปรองค์ประกอบความสุขในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และการวิเคราะห์องค์ประกอบความสุขในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

แบบสอบถามความคิดเห็นมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตั้งแต่ตัวแปรดัชนีความสุขความสำคัญมากที่สุด ความสำคัญมาก ความสำคัญปานกลาง ความสำคัญน้อย และความสำคัญน้อยที่สุด รวมคำถามจำนวน 140 ข้อ โดยใช้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ตรวจสอบและให้คะแนนความเหมาะสมของข้อคำถามแล้ว จึงหาค่าดัชนีความสอดคล้องโดยการวิเคราะห์ค่ามากกว่า 0.50 ขึ้นไป นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับโรงเรียนประถมศึกษา 10 โรงเรียน โดยมีจำนวนผู้ให้ข้อมูลจำนวน 3 คนต่อโรงเรียน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน 1 คน และกรรมการสถานศึกษา 1 คน แล้วนำข้อมูลที่รวบรวมได้มาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามด้วยการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์-แอลfa (α -coefficient) ด้วยสูตรสัมประสิทธิ์-แอลfaของ ครอนบาก (Cronbach's Alpha Coefficient) ซึ่งค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ คือ 0.9681 แสดงว่าเป็นแบบวัดที่ให้ผลการวัดที่เชื่อมั่นได้และเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการเก็บข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้ค่าร้อยละ (Percentage) เพื่อวิเคราะห์ระดับความสำคัญของตัวแปรดัชนีความสุขในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และใช้ค่ามัธยมิเล็กคณิต (\bar{x}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เพื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ตามแนวคิดของเบสท์ (Best) ส่วนการวิเคราะห์องค์ประกอบดัชนีความสุขในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ สถิตดั้งจัย ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก (Principal Component Analysis) หมุนแกนแบบอโกรอนอล (Orthogonal Rotation) (แบบตั้งฉาก) ด้วยวิธีแวริเมกซ์ (Varimax Rotation) โดยผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ในการเลือกองค์ประกอบที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) ตั้งแต่ 0.55 ขึ้นไป ซึ่งมีนัยสำคัญในทางปฏิบัติ (Practically Significant)

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา โดยจัดสนทนากลุ่มในประเด็นองค์ประกอบดัชนีความสุขในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ได้จากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ เพื่อทราบแนวปฏิบัติให้เกิดผลตาม

ดัชนีความสุขในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิในสถานศึกษาและหน่วยงานด้านการศึกษาจำนวน 8 คน ประกอบด้วย รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา 1 คน ผู้อำนวยการโรงเรียน 4 คน และศึกษานิเทศก์ 3 คน ซึ่งผู้วิจัยคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิแบบเจาะจง (Purposive Method) และยืนยันแนวปฏิบัติให้เกิดผลตามดัชนีความสุขในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ได้จากการจัดสนทนากลุ่ม โดยสอบถามผู้เชี่ยวชาญ 5 คน ประกอบด้วยอธิบดีกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ 1 คน ผู้ช่วยอธิบดีกรมสุขภาพจิต 1 คน ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา 1 คน และผู้อำนวยการโรงเรียน 2 คน

ผลการวิจัย

1. องค์ประกอบดัชนีความสุขในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 10 องค์ประกอบ เรียงตามน้ำหนัก องค์ประกอบที่ได้มากที่สุด คือ ดัชนีความสุขในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นพหุองค์ประกอบ ตามสมมติฐาน การวิจัย โดยในแต่ละองค์ประกอบมีจำนวนตัวแปร ค่าน้ำหนักตัวแปรในองค์ประกอบ ค่าความแปรปรวนของตัวแปร (Eigenvalues) และค่าร้อยละของความแปรปรวนสะสมของตัวแปร (Cumulative Percentage of Variance) ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 ประกอบด้วยตัวแปรที่สำคัญ จำนวน 6 ตัวแปร ดังแสดงในตารางที่ 1 ซึ่งค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) ของตัวแปรอยู่ระหว่าง 0.565 ถึง 0.682 ค่าความแปรปรวนของตัวแปรเท่ากับ 9.539 ค่าร้อยละของความแปรปรวนของตัวแปร (Percentage of Variance) เท่ากับ 6.813 และค่าร้อยละของความแปรปรวนสะสมของตัวแปรเท่ากับ 6.813 แสดงว่าองค์ประกอบนี้สามารถอธิบายความแปรปรวนของดัชนีความสุขในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานได้ร้อยละ 6.813 และเมื่อเปรียบเทียบค่าความแปรปรวนของตัวแปรกับ 10 องค์ประกอบ ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญอันดับที่ 1 ผู้วิจัยกำหนดซึ่งตัวแปรแฟรงหรือองค์ประกอบที่ 1 ว่า “จิตใจและร่างกาย” ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) ของตัวแปรบรรยายองค์ประกอบที่ 1

ตัวแปร	ข้อคำถาม	น้ำหนัก องค์ประกอบ
A91	ท่านเต็มเปี่ยมไปด้วยพลังกาย และพลังใจพร้อมที่จะทำงานให้ประสบความสำเร็จ	0.682
A86	ท่านได้ใช้เวลาหลังเลิกงาน สำหรับการพักผ่อนหย่อนใจได้บ้าง	0.613
A89	ท่านมีความสุขจากการที่มีผู้อื่นยอมเสียสละให้	0.610
A90	ท่านมีความเชื่อมั่นและความยึดมั่นผูกพันกับงานที่ทำ	0.594
A84	ท่านสามารถบริหารเวลาได้อย่างเหมาะสม ทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพ	0.566
A87	ท่านรู้จักการยืนยันในสิทธิของตนเอง	0.565
ค่าความแปรปรวนของตัวแปร (Eigenvalues)		9.539
ร้อยละของความแปรปรวน (Percent of Variance)		6.813
ค่าร้อยละความแปรปรวนสะสมของตัวแปร (Cumulative % of Variance)		6.813

องค์ประกอบที่ 2 ประกอบด้วยตัวแปรที่สำคัญ จำนวน 5 ตัวแปร ดังแสดงในตารางที่ 2 ซึ่งค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรอยู่ระหว่าง 0.566 ถึง 0.752 ค่าความแปรปรวนของตัวแปรเท่ากับ 7.193 และค่าร้อยละของความแปรปรวนของตัวแปรในองค์ประกอบ มีค่าเท่ากับร้อยละ 5.138 และค่าร้อยละของความแปรปรวนสะสมของตัวแปรเท่ากับ

11.951 แสดงว่าองค์ประกอบนี้สามารถอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรได้ 5.138 และเมื่อเปรียบเทียบค่าความแปรปรวนของตัวแปรกับทั้ง 10 องค์ประกอบ ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญอันดับที่ 2 ผู้วิจัยกำหนดชื่อตัวแปรแห่งหรือองค์ประกอบที่ 2 ว่า “ขวัญกำลังใจ” ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) ของตัวแปรบรรยายองค์ประกอบที่ 2

ตัวแปร	ข้อคำถาม	น้ำหนัก องค์ประกอบ
A37	ท่านได้รับการยอมรับนับถือจากผู้มากอับริรักษา	0.752
A36	ท่านได้รับการยอมรับนับถือจากเพื่อนร่วมงาน	0.705
A38	ท่านได้รับการยกย่องเชยแสดงความยินดีเมื่อท่านปฏิบัติงานได้ผลดี	0.637
A35	ท่านได้รับความไว้วางใจจากผู้บังคับบัญชา	0.590
A39	ท่านได้รับขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานจากผู้บังคับบัญชา	0.566
ค่าความแปรปรวนของตัวแปร (Eigenvalues)		7.193
ร้อยละของความแปรปรวน (Percent of Variance)		5.138
ค่าร้อยละความแปรปรวนสะสมของตัวแปร (Cumulative % of Variance)		11.951

องค์ประกอบที่ 3 ประกอบด้วยตัวแปรที่สำคัญ จำนวน 5 ตัวแปร ดังแสดงในตารางที่ 3 ซึ่งค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรอยู่ระหว่าง 0.581 ถึง 0.696 ค่าความแปรปรวนของตัวแปรเท่ากับ 6.713 และค่าร้อยละของความแปรปรวนของตัวแปรในองค์ประกอบมีค่าเท่ากับร้อยละ 4.795 และค่าร้อยละของความแปรปรวนสะสมของตัวแปรเท่ากับ 16.746 แสดงว่าองค์ประกอบนี้สามารถอธิบายความ

แปรปรวนของดัชนีความสุขในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานได้ร้อยละ 4.795 และเมื่อเปรียบเทียบค่าความแปรปรวนของตัวแปรกับทั้ง 10 องค์ประกอบ ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญอันดับที่ 3 ผู้วิจัยกำหนดชื่อตัวแปรແ Pang หรือองค์ประกอบที่ 3 ว่า “เงินเดือนและค่าตอบแทน” ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) ของตัวแปรบรรยายองค์ประกอบที่ 3

ตัวแปร	ข้อคำถาม	น้ำหนัก องค์ประกอบ
A52	โรงเรียนได้จัดสวัสดิการและประโยชน์เกื้อกูลต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม	0.696
A53	ท่านได้รับค่าตอบแทนและสวัสดิการจากหน่วยงาน ที่เป็นไปด้วยความสะดวกรวดเร็ว	0.688
A51	ท่านมีความพึงพอใจกับการเลื่อนขั้นเงินเดือนภายในหน่วยงานท่าน	0.670
A50	ท่านมีความพึงพอใจกับการได้รับเงินประจำตำแหน่งในปัจจุบัน	0.659
A49	ท่านมีความพึงพอใจในเงินเดือนที่ได้รับ	0.581
ค่าความแปรปรวนของตัวแปร (Eigenvalues)		6.713
ร้อยละของความแปรปรวน (Percent of Variance)		4.795
ค่าร้อยละความแปรปรวนสะสมของตัวแปร (Cumulative % of Variance)		16.746

องค์ประกอบที่ 4 ประกอบด้วยตัวแปรที่สำคัญ จำนวน 5 ตัวแปร ดังแสดงในตารางที่ 4 ซึ่งค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรอยู่ระหว่าง 0.584 ถึง 0.701 ค่าความแปรปรวนของตัวแปรเท่ากับ 5.729 และค่าร้อยละของความแปรปรวนของตัวแปรในองค์ประกอบมีค่าเท่ากับร้อยละ 4.092 และค่าร้อยละของความแปรปรวนสะสมของตัวแปรเท่ากับ 20.838 แสดงว่าองค์ประกอบนี้สามารถอธิบายความ

แปรปรวนของดัชนีความสุขในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานได้ร้อยละ 4.092 และเมื่อเปรียบเทียบค่าความแปรปรวนของตัวแปรกับทั้ง 10 องค์ประกอบ ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญอันดับที่ 4 ผู้วิจัยกำหนดชื่อตัวแปรແ Pang หรือองค์ประกอบที่ 4 ว่า “ความภาคภูมิใจในอาชีพครู” ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) ของตัวแปรบรรยายองค์ประกอบที่ 4

ตัวแปร	ข้อคำถาม	น้ำหนัก องค์ประกอบ
A73	ท่านปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความรู้ความสามารถ	0.701
A75	ท่านรู้สึกมีความเชื่อมั่นและศรัทธาในอาชีพครู	0.642
A74	ท่านมีความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย	0.601
A72	อาชีพรับราชการครูเป็นอาชีพที่มีความมั่นคง	0.586
A59	อาชีพรับราชการครูเป็นอาชีพที่มีเกียรติ มีศักดิ์ศรีและได้รับการยอมรับจากสังคม	0.584
ค่าความแปรปรวนของตัวแปร (Eigenvalues)		5.729
ร้อยละของความแปรปรวน (Percent of Variance)		4.092
ค่าร้อยละความแปรปรวนสะสมของตัวแปร (Cumulative % of Variance)		20.838

องค์ประกอบที่ 5 ประกอบด้วยตัวแปรที่สำคัญ จำนวน 3 ตัวแปร ดังแสดงในตารางที่ 5 ซึ่งค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรอยู่ระหว่าง 0.596 ถึง 0.746 ค่าความแปรปรวนของตัวแปรเท่ากับ 5.519 และค่าร้อยละของความแปรปรวนของตัวแปรในองค์ประกอบ มีค่าเท่ากับร้อยละ 3.942 และค่าร้อยละของความแปรปรวนสะสมของตัวแปรเท่ากับ 24.780 แสดงว่าองค์ประกอบนี้สามารถอธิบายความ

แปรปรวนของดัชนีความสุขในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานได้ร้อยละ 3.942 และเมื่อเปรียบเทียบค่าความแปรปรวนของตัวแปรกับทั้ง 10 องค์ประกอบ ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญอันดับที่ 5 ผู้วิจัยกำหนดชื่อตัวแปรແงหรือองค์ประกอบที่ 5 ว่า “ความร่วมมือของผู้ปกครองและชุมชน” ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) ของตัวแปรบรรยายองค์ประกอบที่ 5

ตัวแปร	ข้อคำถาม	น้ำหนัก องค์ประกอบ
A115	ผู้ปกครองให้การช่วยเหลือโรงเรียนในด้านต่างๆ	0.746
A116	ผู้ปกครองให้ความสนใจในการติดต่อกับโรงเรียนเมื่อนักเรียนมีปัญหาในทุกโอกาส	0.668
A114	ผู้ปกครองสนับสนุนให้เด็กมาโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ	0.596
ค่าความแปรปรวนของตัวแปร (Eigenvalues)		5.519
ร้อยละของความแปรปรวน (Percent of Variance)		3.942
ค่าร้อยละความแปรปรวนสะสมของตัวแปร (Cumulative % of Variance)		24.780

องค์ประกอบที่ 6 ประกอบด้วยตัวแปรที่สำคัญ จำนวน 4 ตัวแปร ดังแสดงในตารางที่ 6 ซึ่งค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรอยู่ระหว่าง 0.596 ถึง 0.753 ค่าความแปรปรวนของตัวแปรเท่ากับ 5.155 และค่าร้อยละของความแปรปรวนของตัวแปรในองค์ประกอบ มีค่าเท่ากับร้อยละ 3.682 และค่าร้อยละของความแปรปรวนสะสมของตัวแปรเท่ากับ

28.463 แสดงว่าองค์ประกอบนี้สามารถอธิบายความแปรปรวนของดัชนีความสุขในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานได้ร้อยละ 3.682 และเมื่อเปรียบเทียบค่าความแปรปรวนของตัวแปรกับทั้ง 10 องค์ประกอบ ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญอันดับที่ 6 ผู้วิจัยกำหนดชื่อตัวแปรແงหรือองค์ประกอบที่ 6 ว่า “สวัสดิการของโรงเรียน” ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) ของตัวแปรบรรยายองค์ประกอบที่ 6

ตัวแปร	ข้อคำถาม	น้ำหนัก องค์ประกอบ
A118	โรงเรียนมีสวัสดิการด้านการรักษาพยาบาล เมื่อเกิดการเจ็บป่วยเล็กๆ น้อยๆ	0.753
A117	โรงเรียนมีสวัสดิการบ้านพักครู	0.673
A123	โรงเรียนมีการจัดสวัสดิการด้านการเงินให้แก่ครู	0.649
A126	โรงเรียนมีการให้บริการด้านการออมทรัพย์ครู	0.596
ค่าความแปรปรวนของตัวแปร (Eigenvalues)		5.155
ร้อยละของความแปรปรวน (Percent of Variance)		3.682
ค่าร้อยละความแปรปรวนสะสมของตัวแปร (Cumulative % of Variance)		28.463

องค์ประกอบที่ 7 ประกอบด้วยตัวแปรที่สำคัญ จำนวน 4 ตัวแปร ดังแสดงในตารางที่ 7 ซึ่งค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรอยู่ระหว่าง 0.587 ถึง 0.701 ค่าความแปรปรวนของตัวแปรเท่ากับ 5.149 ค่าร้อยละของความแปรปรวนของตัวแปรในองค์ประกอบมีค่าเท่ากับร้อยละ 3.678 และค่าร้อยละของความแปรปรวนสะสมของตัวแปรเท่ากับ

32.141 แสดงว่าองค์ประกอบนี้สามารถอธิบายความแปรปรวนของดัชนีความสุขในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานได้ร้อยละ 3.678 และเมื่อเปรียบเทียบค่าความแปรปรวนของตัวแปรกับทั้ง 10 องค์ประกอบ ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญอันดับที่ 7 ผู้วิจัยกำหนดชื่อตัวแปรแห่งหรือองค์ประกอบที่ 7 ว่า “การคิดเชิงบวก” ดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) ของตัวแปรบรรยายองค์ประกอบที่ 7

ตัวแปร	ข้อคำถาม	น้ำหนัก องค์ประกอบ
A98	คนที่มองโลกในแง่ดี และคิดในทางบวกจะทำให้ประสบความสำเร็จในการสร้างผลงานที่ดีแก่องค์การได้	0.701
A101	ท่านเชื่อว่าการเจริญสติ หรือการทำสมาธิ จะทำให้จิตใจสงบสุข	0.680
A102	ท่านมีความเชื่อและความศรัทธาที่ดีต่อชีวิต	0.589
A100	ท่านมีจิตใจปราณဏที่อยากรวยหรือ และอยากร่ำรวยโดยที่ไม่ได้กับคนอื่น	0.587
ค่าความแปรปรวนของตัวแปร (Eigenvalues)		5.149
ร้อยละของความแปรปรวน (Percent of Variance)		3.678
ค่าร้อยละความแปรปรวนสะสมของตัวแปร (Cumulative % of Variance)		32.141

องค์ประกอบที่ 8 ประกอบด้วยตัวแปรบรรยายที่สำคัญ จำนวน 3 ตัวแปร ดังแสดงในตารางที่ 8 ซึ่งค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรอยู่ระหว่าง 0.657 ถึง 0.686 ค่าความแปรปรวนของตัวแปรเท่ากับ 4.880 และค่าร้อยละของความแปรปรวนของตัวแปรในองค์ประกอบมีค่าเท่ากับร้อยละ 3.485 และค่าร้อยละของความแปรปรวนสะสมของตัวแปรเท่ากับ 35.626 แสดงว่าองค์ประกอบนี้สามารถอธิบาย

ความแปรปรวนของดัชนีความสุขในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานได้ร้อยละ 3.485 และเมื่อเปรียบเทียบค่าความแปรปรวนของตัวแปร กับทั้ง 10 องค์ประกอบ ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญอันดับที่ 8 ผู้วิจัยกำหนดชื่อตัวแปรแห่งหรือองค์ประกอบที่ 8 ว่า “นโยบายการบริหารงาน” ดังตารางที่ 8

ตารางที่ 8 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) ของตัวแปรบรรยายองค์ประกอบที่ 8

ตัวแปร	ข้อคำถาม	น้ำหนัก องค์ประกอบ
A61	โรงเรียนมีนโยบายการบริหารในหน่วยงานเป็นระเบียบและมีประสิทธิภาพ	0.686
A62	ท่านมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานและนโยบายของหน่วยงาน	0.667
A63	โรงเรียนกำหนดหลักการ แผนงาน หรือแนวทางในการปฏิบัติงานชัดเจน สามารถปฏิบัติได้	0.657
ค่าความแปรปรวนของตัวแปร (Eigenvalues)		4.880
ร้อยละของความแปรปรวน (Percent of Variance)		3.485
ค่าร้อยละความแปรปรวนสะสมของตัวแปร (Cumulative % of Variance)		35.626

องค์ประกอบที่ 9 ประกอบด้วยตัวแปรที่สำคัญ จำนวน 4 ตัวแปร ดังแสดงในตารางที่ 9 ซึ่งค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรอยู่ระหว่าง 0.550 ถึง 0.704 ค่าความแปรปรวนของตัวแปรเท่ากับ 4.436 และค่าร้อยละของความแปรปรวนของตัวแปรในองค์ประกอบ มีค่าเท่ากับร้อยละ 3.169 และค่าร้อยละของความแปรปรวนสะสมของตัวแปรเท่ากับ 38.795 แสดงว่าองค์ประกอบนี้สามารถอธิบายความ

แปรปรวนของตัวนี้ความสุขในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานได้ร้อยละ 3.169 และเมื่อเปรียบเทียบค่าความแปรปรวนของตัวแปรกับทั้ง 10 องค์ประกอบซึ่งเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญอันดับที่ 9 ผู้วิจัยกำหนดชื่อตัวแปรแห่งหรือองค์ประกอบที่ 9 ว่า “คุณภาพชีวิตและครอบครัว” ดังตารางที่ 9

ตารางที่ 9 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) ของตัวแปรบรรยายองค์ประกอบที่ 9

ตัวแปร	ข้อคำถาม	น้ำหนัก องค์ประกอบ
A69	ท่านมีเวลาเพียงพอที่จะให้กับครอบครัวของท่าน	0.704
A70	ครอบครัวมีส่วนช่วยส่งเสริมให้ท่านสามารถปฏิบัติงานได้ประสบผลสำเร็จ	0.627
A68	งานในอาชีพทำให้ฐานะทางครอบครัวมีความมั่นคง	0.578
A67	ท่านมีความเป็นอยู่ส่วนตัวดี	0.550
ค่าความแปรปรวนของตัวแปร (Eigenvalues)		4.436
ร้อยละของความแปรปรวน (Percent of Variance)		3.169
ค่าร้อยละความแปรปรวนสะสมของตัวแปร (Cumulative % of Variance)		38.795

องค์ประกอบที่ 10 ประกอบด้วยตัวแปรที่สำคัญ จำนวน 3 ตัวแปร ดังแสดงในตารางที่ 10 ซึ่งค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรอยู่ระหว่าง 0.558 ถึง 0.737 ค่าความแปรปรวนของตัวแปรเท่ากับ 4.104 และค่าร้อยละของความแปรปรวนของตัวแปรในองค์ประกอบมีค่าเท่ากับร้อยละ 2.931 และค่าร้อยละของความแปรปรวนสะสมของตัวแปรเท่ากับ 41.726 แสดงว่าองค์ประกอบนี้สามารถอธิบายความ

แปรปรวนของตัวนี้ความสุขในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานได้ร้อยละ 2.931 และเมื่อเปรียบเทียบค่าความแปรปรวนของตัวแปรกับทั้ง 10 องค์ประกอบ ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญอันดับที่ 10 ผู้วิจัยกำหนดชื่อตัวแปรแห่งหรือองค์ประกอบที่ 10 ว่า “ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน” ดังตารางที่ 10

ตารางที่ 10 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) ของตัวแปรบรรยายองค์ประกอบที่ 10

ตัวแปร	ข้อคำถาม	น้ำหนัก องค์ประกอบ
A25	ท่านอยู่ในสังคมที่มีความปลอดภัย	0.737
A29	โรงเรียนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	0.698
A28	โรงเรียนตั้งอยู่ในชุมชนที่มีความเข้มแข็ง	0.558
ค่าความแปรปรวนของตัวแปร (Eigenvalues)		4.104
ร้อยละของความแปรปรวน (Percent of Variance)		2.931
ค่าร้อยละความแปรปรวนสะสมของตัวแปร (Cumulative % of Variance)		41.726

2. แนวปฏิบัติด้านนิความสุขในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน แนวปฏิบัติด้านนิความสุขในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้ง 10 องค์ประกอบ 42 แนวปฏิบัติ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 จิตใจและร่างกาย ประกอบด้วยแนวปฏิบัติให้เกิดผลดังนี้ 1) การดูแลสุขภาพร่างกายให้แข็งแรง สมบูรณ์ โดยการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ รับประทานอาหารที่มีประโยชน์ พยายามมองโลกในแง่บวก หาเวลาในการทำบุญและปฏิบัติธรรมในโอกาสอันควร 2) การได้ใช้เวลาหลังเลิกงาน สำหรับการพักผ่อนหย่อนใจได้บ้างพับประพุดคุยสังสรรค์ รับประทานอาหารและห้องเที่ยวกับครอบครัว เพื่อน และญาพยนต์ 3) การมีความสุขจากการที่มีผู้อื่นยอมเสียสละให้ 4) เชื่อมั่นว่างานที่ทำเป็นงานที่มีคุณค่าและมีความสำคัญต่อความเจริญรุ่งเรืองและก้าวหน้าของประเทศชาติ เป็นการสร้างคนให้มีคุณภาพให้กับสังคม และเป็นงานที่สร้างบุญสร้างกุศลโดยไม่สามารถทดแทนค่าได้ จึงต้องทำงานด้วยความมุ่งมั่นทุ่มเททั้งกายและใจ ทำงานด้วยความอดทนและเสียสละ 5) ทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพ มีการวางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบ มีปฏิทินการทำงานและทำงานโดยใช้กระบวนการ PDCA และ 6) ศึกษาในเรื่องสิทธิของตนของที่พึงมีในด้านต่างๆ อย่างชัดเจน

องค์ประกอบที่ 2 ขวัญกำลังใจ ประกอบด้วยแนวปฏิบัติให้เกิดผลดังนี้ 1) ให้คำปรึกษาในเรื่องที่รู้และเข้าใจอย่างแท้จริงและชัดเจน มีพยานและหลักฐานยืนยันที่สามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริง 2) ประพฤติดีด้อย่างเหมาะสมตามบทบาทและหน้าที่ของตนเอง ไม่ประพฤติตนที่ทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน 3) ให้คำชี้แจงยกย่อง การให้ของขวัญของรางวัลในโอกาสอันควร การไปทัศนศึกษาเป็นหมู่คณะ 4) ปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่อย่างถูกต้องตามระเบียบ กฎเกณฑ์และข้อบังคับ มีความตั้งใจและยันชันแข็งในการทำงาน มีความรับผิดชอบในงานที่ทำ และ 5) ปฏิบัติงานในหน้าที่และงานตามนโยบายให้สำเร็จลุล่วงอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดผลดีต่อการจัดการศึกษา

องค์ประกอบที่ 3 เงินเดือนและค่าตอบแทน ประกอบด้วยแนวปฏิบัติให้เกิดผลดังนี้ 1) โรงเรียนได้จัดสวัสดิการและประโยชน์เกื้อกูลต่างๆ ให้อย่างความเหมาะสม จัดทำสิ่งอำนวยความสะดวกในการทำงาน เช่น สื่อ เทคโนโลยี วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ ฯลฯ และสิ่งอำนวยความสะดวกในการทำงาน เช่น ห้องน้ำห้องส้วม ที่วี ตู้เย็น ฯลฯ ตามความจำเป็นอย่างเพียงพอและมีประสิทธิภาพในการทำงาน

2) จัดสวัสดิการเงินกู้ดอกเบี้ยถูกในโรงเรียน จัดกิจกรรมการออมทรัพย์ของครูและบุคลากรทุกดี่อน 3) เต่งตั้งคณะกรรมการในการพิจารณาเลื่อนขั้นเงินเดือนครูและบุคลากร มีแบบประเมินผลการปฏิบัติงานเพื่อประกอบการพิจารณาเลื่อนขั้นเงินเดือนที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม 4) ทำงานโดยมีเอกสารหลักฐาน มีการคิดค้นและสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ๆ เพื่อใช้ประโยชน์ในการจัดการศึกษา มีการเผยแพร่ผลงานที่ประสบความสำเร็จแก่ผู้อื่น มีการทำงานวิจัยเพื่อเป็นหลักฐานยืนยัน และมีการวางแผนการพัฒนางานเพื่อขอรับวิทยฐานะสูงขึ้น และ 5) มีการวางแผนการใช้เงินเดือนเป็นค่าใช้จ่ายที่จำเป็นและการเก็บออมเงินใช้จ่ายเงินอย่างเหมาะสมกับรายรับและไม่ฟุ่มเฟือย

องค์ประกอบที่ 4 ความภาคภูมิใจในอาชีพครู ประกอบด้วยแนวปฏิบัติให้เกิดผลดังนี้ 1) มุ่งมั่น เสียสละ และอดทนเต็มตามศักยภาพของตนเองเพื่อให้งานสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพตามระยะเวลาที่กำหนด 2) ปฏิบัติดีและปฏิบัติงานตามจรรยาบรรณวิชาชีพอย่างเคร่งครัด 3) มีการวางแผนการปฏิบัติงาน ศึกษาหาความรู้ในเรื่องงานที่จะต้องปฏิบัติให้เข้าใจอย่างชัดเจน และปฏิบัติงานให้ทันเวลาที่กำหนด 4) ปฏิบัติงานในอาชีพด้วยความมุ่งมั่น ตั้งใจและรับผิดชอบ และ 5) มีความภาคภูมิใจในอาชีพของตนเอง ไม่ดูถูกเหยียดหยาม หรือคุ่มครองในอาชีพของตนเอง ให้เกียรติยกย่องชื่อในอาชีพของตน

องค์ประกอบที่ 5 ความร่วมมือของผู้ปกครองและชุมชน ประกอบด้วยแนวปฏิบัติให้เกิดผลดังนี้ 1) จัดประชุมผู้ปกครองอย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง ประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครองรับรู้ข้อมูลข่าวสารของโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ จัดกิจกรรมที่เชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองหรือชุมชนอย่างต่อเนื่อง เช่น กิจกรรมวันลอยกระทง วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันแม่ วันเด็กแห่งชาติ เป็นต้น 2) มีการประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน ปีการศึกษาละ 2 ครั้ง มีการเยี่ยมบ้านนักเรียน มีการมอบทุนการศึกษาให้กับนักเรียน และ 3) ปฐมนิเทศผู้ปกครองนักเรียนในการประชุมผู้ปกครองนักเรียนอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง จัดกิจกรรมการเยี่ยมบ้านนักเรียน

องค์ประกอบที่ 6 สวัสดิการของโรงเรียน ประกอบด้วยแนวปฏิบัติให้เกิดผลดังนี้ 1) จัดให้มีห้องพยาบาลในโรงเรียน มีเวชภัณฑ์ยาที่จำเป็น ติดต่อประสานงานกับโรงพยาบาล ชุมชนและโรงพยาบาลประจำอำเภอในการมาให้บริการ

ด้านสุขภาพในโรงเรียน เช่น การฉีดวัคซีน การพ่นยาแก้ไข้ การให้บริการทันตกรรม เป็นต้น 2) จัดบ้านพักครูสำหรับครู และบุคลากรอย่างเพียงพอ มีความเหมาะสมและมีความคงทนแข็งแรง 3) นำเงินออมทรัพย์ของครูมาจัดทำเป็นสวัสดิการเงินกู้ดอกเบี้ยถูกในโรงเรียน และ 4) จัดให้มีการออมทรัพย์ของครูในโรงเรียนทุกเดือน

องค์ประกอบที่ 7 การคิดเชิงบวก ประกอบด้วยแนวปฏิบัติให้เกิดผลดังนี้ 1) การจัดประชุมครุและบุคลากรทุกเดือน เพื่อเปิดโอกาสในการพูดคุย ชี้แจง และเสนอข้อคิดเห็นในการทำงานร่วมกัน รวมทั้งมีการรับประทานอาหารกลางวันร่วมกันทุกวัน ทั้งนี้ เพื่อให้มีการสื่อสารกันระหว่างผู้บริหาร ครุ บุคลากร นักเรียน ให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกันมากยิ่งขึ้น ลดความขัดแย้งที่ไม่สร้างสรรค์และเป็นประโยชน์ในการทำงานร่วมกันให้น้อยลงและหมดไป 2) ส่งเสริมครูให้เข้าร่วมกิจกรรมที่ช่วยเสริมสร้างและพัฒนาสติและสมารธิ เช่น การปฏิบัติธรรม การสอบนักธรรม การทำบุญในวันพระและวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา 3) ให้ความสำคัญต่อสภาพจิตใจของผู้ร่วมงานทุกคน โดยการให้กำลังใจแก่ผู้ร่วมงาน เช่น การอวยพรและให้ของขวัญวันเกิด ครูและบุคลากร การพาไปทัศนศึกษาและพักผ่อนร่วมกันในช่วงปิดภาคเรียน เป็นต้น และ 4) การปฏิบัติกิจกรรมจิตอาสาทั้งในและนอกโรงเรียน เช่น การเก็บขยะในชุมชน การรณรงค์ต่อต้านการแพร่ระบาดของยาเสพติด เป็นต้น นอกจากนี้ ยังให้บริการอาคารสถานที่ในการจัดกิจกรรมของชุมชน เช่น การออกกำลังกาย การเล่นกีฬา การจัดงานมงคลต่างๆ เป็นต้น ให้ความร่วมมือกับชุมชนในการจัดกิจกรรมต่างๆ ตามโอกาสอันควร เช่น กิจกรรมเทศบาล สัญจร กิจกรรมการแข่งขันกีฬาต้านยาเสพติด

องค์ประกอบที่ 8 นโยบายการบริหารงาน ประกอบด้วยแนวปฏิบัติให้เกิดผลดังนี้ 1) ส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนจัดการเรียนรู้และแผนจัดประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอน นักเรียนโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในทุกแผนงาน/โครงการ/กิจกรรม 2) การประชุมครุ บุคลากร กรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง เพื่อร่วมความคิดในการทำงานร่วมกันอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง มีคำสั่งแต่งตั้ง คณะกรรมการในทุกโครงการ/กิจกรรมโดยเน้นให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม และ 3) จัดให้มีวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ จุดเน้นในการทำงานที่ชัดเจน มีการจัดทำโครงการและกำหนดรายละเอียดในด้านหลักการและเหตุผล

วัตถุประสงค์ วิธีดำเนินงาน กิจกรรม ระยะเวลา งบประมาณและผู้รับผิดชอบ มีปฏิทินในการทำงาน

องค์ประกอบที่ 9 คุณภาพชีวิตและครอบครัว ประกอบด้วยแนวปฏิบัติให้เกิดผลดังนี้ 1) จัดลำดับความสำคัญของงานที่จะทำ และรับบทหน้าที่ของตนเอง ที่มีต่อการทำงานและครอบครัว 2) มีการสื่อสารภายในครอบครัวอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในงานที่ทำและบทบาทหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลดี ต่อส่วนรวมและครอบครัว 3) มีความเข้าใจถึงงานในหน้าที่ รับบทหน้าที่ของตนเองและความสำคัญของการทำงาน เพื่อให้มีรายได้ในการดูแลครอบครัว ตระหนักรถึงความสำคัญและคุณค่าของการประกอบอาชีพครู และ 4) ดำเนินชีวิตโดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้สามารถปรับตัวได้ในทุกสถานการณ์ ไม่ทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน

องค์ประกอบที่ 10 ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ประกอบด้วยแนวปฏิบัติให้เกิดผลดังนี้ 1) ปฏิบัติตนให้เหมาะสมสมตามสถานการณ์ เป็นได้ทั้งผู้นำและผู้ตามที่ดี กล้าตัดสินใจที่อยู่บนพื้นฐานของความถูกต้องและเหมาะสม โดยคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นอันดับหนึ่ง 2) จัดระบบรักษาความปลอดภัยในโรงเรียน เช่น จัดครุเวรประจำวัน การติดตั้งกล้องวงจรปิดในจุดต่างๆ การประสานความร่วมมือช่วยเหลือกับตำรวจ อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) ผู้นำชุมชน กรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครองนักเรียน ในการป้องกันและแก้ปัญหา และ 3) ให้ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะและเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง เช่น กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา และวันสำคัญของชาติ กิจกรรมตามนโยบายของรัฐบาลและผู้นำชุมชน

3. ยืนยันแนวปฏิบัติให้เกิดผลตามดัชนีความสุขในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยการสังเคราะห์ผลการยืนยันแนวปฏิบัติให้เกิดผลตามดัชนีความสุขในสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานโดยผู้เชี่ยวชาญ ขั้นตอนนี้เป็นการนำแนวปฏิบัติให้เกิดผลตามดัชนีความสุขในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ได้จากการจัดสนับสนุน มาตรฐานสอบบันยันแนวปฏิบัติให้เกิดผลตามดัชนีความสุขในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 คน ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญระดับกรมด้านการสาธารณสุข จำนวน 2 คน ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา 1 คน ผู้อำนวยการโรงเรียน

จำนวน 2 คน เพื่อตรวจสอบยืนยันความเหมาะสม (Propriety Standards) ความเป็นไปได้ (Feasibility Standards) ความถูกต้อง (Accuracy Standards) การใช้ประโยชน์ (Utility Standards) ของแนวปฏิบัติให้เกิดผลตามดัชนีความสุขในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และข้อคิดเห็นอื่นๆ ผลการตรวจสอบยืนยันแนวปฏิบัติให้เกิดผลตามดัชนีความสุขในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สรุปความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อแนวปฏิบัติให้เกิดผลตามดัชนีความสุขในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 คน มีความคิดเห็นต่อแนวปฏิบัติให้เกิดผลตามดัชนีความสุขในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความเหมาะสม ร้อยละ 100 มีความเป็นไปได้ ร้อยละ 100 มีความถูกต้อง ร้อยละ 100 และมีการใช้ประโยชน์ ร้อยละ 100

อภิรายผล

ผลการวิจัยครั้งนี้ มีประเด็นเกี่ยวกับดัชนีความสุขในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่สามารถนำมาเป็นประเด็นในการอภิรายได้ดังนี้

จากการศึกษาองค์ประกอบของดัชนีความสุขในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานพบว่า มี 10 องค์ประกอบ เรียงตามน้ำหนักขององค์ประกอบดังนี้ 1) จิตใจและร่างกาย ประกอบด้วย 6 ตัวแปร 2) ขวัญกำลังใจ ประกอบด้วย 5 ตัวแปร 3) เงินเดือนและค่าตอบแทน ประกอบด้วย 5 ตัวแปร 4) ความภาคภูมิใจในอาชีพครู ประกอบด้วย 5 ตัวแปร 5) ความร่วมมือของผู้ปกครองและชุมชน ประกอบด้วย 3 ตัวแปร 6) สวัสดิการของโรงเรียน ประกอบด้วย 4 ตัวแปร 7) การคิดเชิงบวก ประกอบด้วย 4 ตัวแปร 8) นโยบายการบริหารงาน ประกอบด้วย 3 ตัวแปร 9) คุณภาพชีวิตและครอบครัว ประกอบด้วย 4 ตัวแปร และ 10) ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ประกอบด้วย 3 ตัวแปร ซึ่งที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะองค์ประกอบดัชนีความสุขในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นการมุ่งเน้นในเรื่องความสุขทางด้านจิตใจและร่างกายมาเป็นอันดับหนึ่ง จึงมีน้ำหนักปัจจัยมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านขวัญกำลังใจ ส่วนด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินที่มีน้ำหนักปัจจัยน้อยที่สุดอาจเป็นเพราะสถานที่ทำงานเป็นโรงเรียน ซึ่งมีความปลอดภัยสูงจึงทำให้ปัจจัยที่ 10 มีความสำคัญน้อยสุด

โดยภาพรวมขององค์ประกอบดัชนีความสุขในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่พับในงานวิจัยนี้ สอดคล้องกับผลวิจัยของ แมนเนียน (Manion, 2003) ที่อธิบายว่าความสุข มี 4 องค์ประกอบ คือ 1) การติดต่อสัมพันธ์กับบุคลากรในสถานที่ทำงานและเกิดมิตรภาพระหว่างการปฏิบัติงานกับบุคลากรต่างๆ 2) ความรักในงาน ความกระตือรือร้นในการทำงาน ความภูมิใจที่ทำงานสำเร็จ 3) ความสำเร็จในงาน ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้เกิดความรู้สึกว่ามีคุณค่าในชีวิต และ 4) การเป็นที่ยอมรับ และได้รับความไว้วางใจในการทำงาน

นอกจากนั้น จากการสนทนากลุ่มยังพบว่า แนวปฏิบัติ ให้เกิดผลตามดัชนีความสุขในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 10 องค์ประกอบ 42 แนวปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการแนวคิดด้านความสุขโดย ไดเนอร์ (Diener, 2000) ที่อธิบายว่า ความสุข เป็นสิ่งสำคัญหรือเป็นรากฐานของการดำรงชีวิต เป็นอารมณ์ความรู้สึกที่ดีที่ใช้ประเมินความเป็นอยู่ หรือเป้าหมายหลักของชีวิตคนที่มีความสุข และ ประเวศ วงศ์ (2553) ได้เสนอวิธีการที่จะสร้างความสุข โดยการทำความเข้าใจ 8 เรื่อง ซึ่งต่างมีความสัมพันธ์ คือ 1) การเข้าถึงธรรมชาติ 2) การออกกำลังกาย 3) การทำงาน 4) การเรียนรู้ 5) มีความเมตตาหรือความเอื้ออาทรต่อผู้อื่น 6) ความเป็นชุมชนและมีการพูดคุยสื่อสารสนทนากัน 7) ความงามหรือความสนุกหรือ 8) การเจริญสุข หรือ การทำสมาธิเป็นสุขสงบ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการศึกษาไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาในวงกว้างต่อไป ดังนี้

1. ผู้บริหารสถานศึกษา ครู ผู้ปกครอง ชุมชน กรรมการสถานศึกษาและผู้มีส่วนได้เสีย ควรนำองค์ประกอบทั้ง 10 องค์ประกอบไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการศึกษา เพื่อการทำงานที่มีความสุข ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยเฉพาะองค์ประกอบที่ 1 ด้านจิตใจและร่างกาย เพราะองค์ประกอบนี้มีน้ำหนักความสำคัญสูงสุด

2. สถานศึกษา ครู ผู้ปกครอง ชุมชน กรรมการสถานศึกษาและผู้มีส่วนได้เสีย ควรนำแนวปฏิบัติให้เกิดผล

ตามดัชนีความสุขในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้ง 10 องค์ประกอบ 42 แนวปฏิบัติที่ได้จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ไปประยุกต์ใช้ในการมีส่วนร่วมและบริหารการศึกษาของสถานศึกษา ที่เหมาะสมกับสภาพและบริบทจริงของสถานศึกษา

3. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในระดับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรนำองค์ประกอบและแนวปฏิบัติ ให้เกิดผลตามดัชนีความสุขในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานไปเป็นเครื่องมือในการประเมินในทุกระดับ เพื่อเป็นแนวทางให้โรงเรียนบริหารคุณภาพโรงเรียนสีบีปี

4. ควรมีการนำองค์ประกอบและแนวปฏิบัติให้เกิดผล ตามดัชนีความสุขในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานไปจัดทำตัวบ่งชี้ พัฒนาแบบวัดความสุขในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และระดับ การศึกษาอื่นๆ เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ให้ดียิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับดัชนีความสุขในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่เหมาะสมกับสถานศึกษาทุกระดับ
2. ควรมีการนำแนววิจัยที่เกี่ยวกับองค์คัดดัชนีความสุข ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ไปสร้างเป็นแนวปฏิบัติสำหรับ สถานศึกษา เพื่อให้เกิดผลตามดัชนีความสุขไว้ใช้ใน สถานศึกษา
3. ควรมีการศึกษาวิจัยดัชนีความสุขในสถานศึกษาใน ระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา เพื่อนำไปสู่อัตลักษณ์ใหม่ ที่เป็นประโยชน์ในการบริหารจัดการศึกษาและพัฒนา คุณภาพการศึกษาสีบีปี

บรรณานุกรม

เกยม ตันติผลาชีวะ. (2545). การบริหารชีวิตและสุขภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สนุกอ่าน.

จงจิต เลิศวิบูลย์มงคล. (2546). ความล้มพันธ์ระหว่างปัจจัย ส่วนบุคคลการได้รับการเสริมสร้างพลังอำนาจในการ แรงจูงใจไฟลัมทีกับความสุขในการทำงานของ พยาบาลประจำการ โรงพยาบาลมหาวิทยาลัยของรัฐ (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).

ชาญวิทย์ วสันต์ธนาธัน. (2551). องค์กรแห่งความสุขด้วย ความสุข 8 ประการ. หนอชาวบ้าน, 30(349), 18-25.

ประเวศ วงศ์. (2553). เคล็ดลับสร้างสุขในการทำงาน.

จดหมายข่าวชุมชนคนรักสุขภาพ, 7(111), 7.

พรรณิภา สีบสุข. (2548). ความล้มพันธ์ระหว่างการรับรู้ คุณลักษณะงาน ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของ หัวหน้าหอผู้ป่วยกับความสุขในการทำงานของพยาบาล ประจำการ โรงพยาบาลมหาวิทยาลัยของรัฐ (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).

พระธรรมปีฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2543). พุทธธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2550). คู่มือชีวิต (พิมพ์ครั้งที่ 14). กรุงเทพฯ: พิมพ์สาย.

ใจจนรินทร์ โภมลหิรัญ. (2551). การพัฒนาโน้ตเดลเชิงลากเหตุ ของความเครียดในการทำงานของครูสังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (วิทยานิพนธ์ มหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2546). ดัชนีความอุ่นดีมีสุข. ใน วณี ปั่นประทีป และ สุรนิ พิพัฒน์เรجنกุมล (บก.) รวมตัวชี้วัดเกี่ยวกับความ อุ่นเย็นเป็นสุข (เอกสารประกอบการประชุมสมัชชา สุขภาพแห่งชาติปี 2548) (น. 35-37). กรุงเทพฯ: สำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ.

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. (2552). การปฏิรูป การศึกษาในทศวรรษที่สอง. สีบคันเมื่อ 16 พฤษภาคม 2557, จาก http://www.onec.go.th/onec_backoffice/uploads/Book/695-file.pdf

เสาวลักษณ์ กิตติประภัสร์. (2552). การพัฒนาตัวชี้วัดเพื่อ สะท้อนการพัฒนาเพื่อความสุขของสังคม. วารสาร วิทยาการจัดการ 8(2), 34-47.

อภิชัย มงคล, วันนี หัตถพนม, ภัสรา เชษฐ์โชติศักดิ์, วรรณประภา ชลอกุล, ลงทะเบียน ปัญญ์ใหญ่ และ สุจิริต สุวรรณชีพ. (2544). การศึกษาดัชนีชี้วัด สุขภาพจิตคนไทย (ระดับบุคคล). วารสารสมาคม จิตแพทย์แห่งประเทศไทย, 46(3), 78-90.

Diener, E. (2000). Subjective well-being: The science of happiness and proposal for national index. *American Psychologist*, 55(1), 34-43.

Diener, E., Suh, E. M., Lucas, R. E., & Smith, H. L. (1999). Subjective well-being: Three decades of progress. *Psychological Bulletin, 125*(2), 276-302.

Gavin, J. H., & Mason, R. O. (2004). The virtuous organization: The value of happiness in the workplace. *Organizational Dynamics, 33*(4), 379-392.

Ketchian, L. (2003). *Happiness at work*. Retrieved August 20, 2007, from <http://www.happinesclub.com/FairfieldCitizen/012104.htm>

Kjerulf, A. (2007b). *Top 10 reasons why happiness at work is the ultimate productivity booster*. Retrieved August 14, 2007, from <http://positivesharing.com/2007/03/top-10-reasons-why-happiness-at-work-is-the-ultimate-productivity-booster/>

Kjerulf, A. (2007a). *Praise for happy hour is 9 to 5: How to love your job, love your life, and kick butt at work*. Petersburg: Alexander.

Manion, J. (2003). Joy at work: Creating a positive workplace. *Journal of Nursing Administration, 33*(12), 652-659.

Warr, P. (2007). *Work, happiness, and unhappiness*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.

Lertwiboonmongkol, J. (2003). *Relationship between personal factors, work empowerment, achievement motivation, and work happiness of staff nurses, governmental university hospitals* (Master's thesis, Chulalongkorn University). (in Thai)

Mongkol, A., Huttapanom, W., Chetchotisakd, p., Chalookul, W., Punyoyai, L., & Suvanashiep, S. (2001). Studies of mental health indicators of Thai people (Individual's level). *Journal of Psychiatric, 46*(3), 78-90. (in Thai)

National Research Council of Thailand (NRCT). (2009). Education reform in two decades. Retrieved November 16, 2014, from http://www.onec.go.th/onec_backoffice/uploads/Book/695-file.pdf. (in Thai)

Office of the National Economic and Social Development Board. (2003). In Wanee Pinpratip and Suranee Pipatrhoajanakamon. *All indicators about happiness (In The National Health Assembly in 2005)* (pp. 35-37). Bangkok: National Health System Reform Office. (in Thai)

Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto). (2000). *Life guide* (14th ed.). Bangkok: Pimsuay. (in Thai)

Phra Dhammapitaka (P.A. Payutto). (2000). *Buddhadhamma* (9th ed.). Bangkok: Chulalongkornrajavidyalaya printing house. (in Thai)

Suebsuk, P. (2005). *Relationships between work characteristics, transformational leadership of head nurses and joy at work of staff nurses, governmental university hospitals* (Master's thesis, Chulalongkorn University). (in Thai)

Tantiphlachiva, K. (2002). *Life and health administration* (2nd ed.). Bangkok: Sanookarn. (in Thai)

Translated Thai References

Kittiprapus, S. (2009). The development of indicators to reflect the developments to the delight of the society. *Journal of Management Sciences, 8*(2), 34-47. (in Thai)

Komonhirun, R. (2008). *Development of a causal model of work stress of teachers under the office of the basic education commission* (Master's thesis, Chulalongkorn University). (in Thai)

Wasantranarat, C. (2008). Eight types of happiness in happy workplace. *Thaihealthbook*, 30(349), 18-25. (in Thai)

Wasri, P. (2010). Tips to create happiness at work. *Community health newsletters*, 7(111), 7. (in Thai)

สุวารีศิริ ภู่เปี่ยมสินธุ สำเร็จการศึกษาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร การศึกษา มหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร การศึกษา มหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ปัจจุบันเป็นผู้อำนวยการโรงเรียน วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ (คศ.3) โรงเรียนวัดใหม่ สรรคบุรีวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาขัยนาท สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ มีผลงานทางวิชาการ 1) วิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อกำหนดตำแหน่ง ผู้อำนวยการชำนาญการพิเศษ (คศ.3) ได้แก่ การพัฒนาศักยภาพครูในการส่งเสริมการอ่านของนักเรียนโรงเรียนวัดตะกู (สมจิตรัชนีอุปถัมภ์) 2) การศึกษาค้นคว้าอิสระ (IS) ระดับมหาบัณฑิต เรื่อง ปัญหาอุปสรรคในการบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดขัยนาท และ 3) วิทยานิพนธ์ระดับดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร เรื่อง ด้านนิความสุขในศึกษาขั้นพื้นฐาน

นพดล เจนอักษร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร สำเร็จการศึกษา ปริญญาเอก ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต (บริหารการศึกษา) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปริญญาโท การศึกษามหาบัณฑิต (การมัธยมศึกษา, การสอนสังคมศึกษา) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปริญญาตรีการศึกษาบัณฑิต (การประถมศึกษา, ประถมศึกษา) มหาวิทยาลัยศรีนครินทร์วิโรฒ ได้รับวุฒิบัตรหลักสูตรผู้บังคับกองพัน (เหล่าราบ) หน่วยบัญชาการกำลังสำรอง กองทัพบก หลักสูตรผู้นำการเมือง สถาบันพระปกเกล้า สาขาที่มีความชำนาญพิเศษ บริหารการศึกษาและวิจัย